

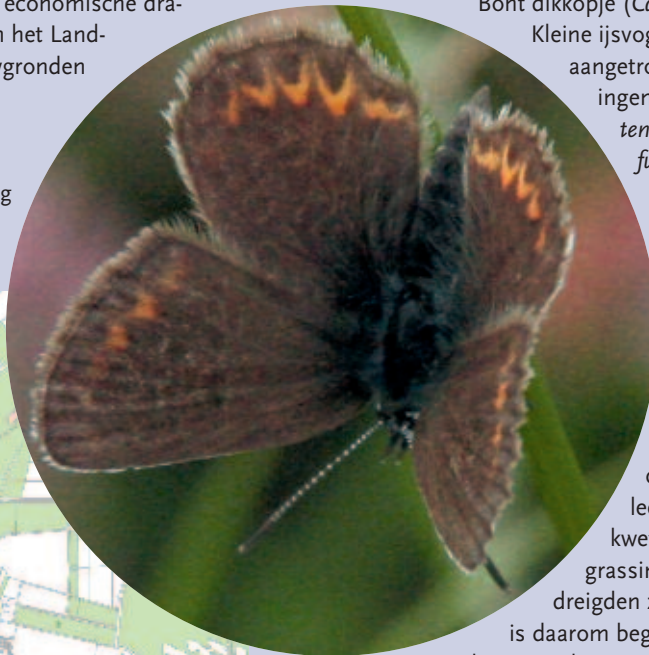
Casus; Natuurherstel op Landgoed Rozephoeve

Rob van der Burg & Wijnand Francke

Particuliere terreinen herbergen vaak 'vergeten' natuurpareltjes waarvan weinig bekend is en de potenties onderschat worden. Dankzij de regeling Effectgerichte Maatregelen (EGM) is een aantal van deze gebieden weer herontdekt. De Kleine Oisterwijkse heide en het Klokkentorenven op Landgoed Rozephoeve zijn voorbeelden hiervan. Deze worden nu als onderdeel van herontwikkeling van het Landgoed hersteld. Met EGM is met succes een eerste aanzet gegeven voor natuurherstel. Vooronderzoeken, eveneens uitgevoerd in het kader van de EGM, hebben meer inzicht gegeven in het hydrologisch functioneren van het Landgoed. De hiermee opgedane kennis vormt nu een leidraad voor de herinrichting van het Landgoed waarbij rondom bestaande natuur bufferzones worden aangelegd.

Landgoed Rozephoeve is een particulier landgoed met een oppervlakte van ca 550 hectare (fig. 1). Een derde deel van het Landgoed bestaat uit bos en natuurterrein; twee derde is landbouwgrond. Het Landgoed is gelegen te midden van de natuurgebieden de Kampina en de Oisterwijkse bossen en vennen. In 2002 is het Landgoed, als gevolg van verminderde pachttopbrengsten uit de landbouw, gestart met zoeken naar en ontwikkelen van nieuwe economische dragers voor een duurzame instandhouding van het Landgoed. Natuurontwikkeling, waarbij landbouwgronden omgevormd worden naar natuur in ruil voor

Foto 1. Op de Kleine Oisterwijkse Heide is nog een populatie Heideblauwtjes (*Plebeius argus*) aangetroffen (foto: Rob van der Burg).



nieuwe landgoedwoningen en de ontwikkeling van een biomassa-centrale, zijn daarbij twee van de mogelijkheden. In het verleden zijn intensivering van de landbouw en bebossing oorzaak geweest van het verdwijnen van grote oppervlakte natuurterrein. Nu vormen natuur en natuurherstel de basis voor het ontwikkelen van nieuwe economische dragers.

Natuurverkenning

Om een beeld te krijgen van de aanwezige natuurwaarden is in 2002 een verkennende inventarisatie uitgevoerd (Faasen & Albers, 2002; Faasen & Raemakers, 2004). Hotspots op het Landgoed bleken het Klokkentorenven en Kleine Oisterwijkse Heide. Het Klokkentorenven is één van de laatste bolwerken van Speerwaterjuffer (*Coenagrion hastulatum*) in Brabant en op de Kleine Oisterwijkse Heide komen nog relictten voor van soortenrijke natte heide met soorten zoals Heideblauwtje (*Plebeius argus*, foto 1), Moerasvioltje (*Viola palustre*, foto 2) en Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*). Ook de elzenbroeken in het beekdal van de Rosep zijn bijzonder. Zo zijn hier Kleine valerian (*Valeriana dioica*), Grote boterbloem (*Ranunculus lingua*), Bont dikkopje (*Cartherocephalus palaemon*) en Kleine ijsvogelvlinder (*Limenitis camilla*) aangetroffen.

De opvallende verschijningen van Teer guichelheil (*Anagallis tenella*) en Bruin cypergras (*Cyperus fuscus*) in een elzenhakhoutperceel zijn waarschijnlijk van tijdelijke aard, maar wijzen wel op zeer soortenrijke graslanden die hier in het verleden langs de beek moeten hebben gelegen.

Effectgerichte maatregelen

Veel populaties van de bijzondere soorten zijn klein, geïsoleerd en daardoor bijzonder kwetsbaar. Door toenemende vergrassing en bebossing van de heide dreigden zij geheel te verdwijnen. In 2006 is daarom begonnen met uitvoering van herstelmaatregelen. Deze maatregelen betroffen in eerste instantie zogenaamde no-regret maatregelen: kleinschalig plaggen en verwijderen van opslag. Dit had op de Kleine Oisterwijkse Heide al direct resultaat. In slenken verschenen soorten uit het oeverkruidverbond (onder meer Oeverkruid (*Litorella uniflora*) en Moerashersthooi (*Hypericum elodes*, foto 3)) en natte heide (Bruine snavelbies (*Rhynchospora fusca*) en Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundata*)). Op de voorheen vergraste heide ontstond na de maatregelen een mozaïek van natte heide, droge heide en kleine ondiepe vennetjes (foto 4). Voor verdere maatregelen werd vanwege de kwetsbaarheid van de resterende populaties en om gerichtere maatregelen te kunnen nemen nader onderzoek nodig geacht.

Fig. 1. Ligging van de beschreven natuurterreinen op landgoed Rozephoeve en de plannen voor natuuruitbreiding op het Landgoed.



Foto 2. Moerasviooltje (*Viola palustre*) heeft zich gevestigd op een recentelijk geplagd deel van de heide (foto: Rob van der Burg).

Verdroging

De onderzoeken maakten duidelijk dat zowel het Klokketorenven als de Kleine Oisterwijkse Heide vooral met verdroging te kampen hadden (Faasen & Hanhart, 2008; Hanhart et al., in prep.). De fluctuatie van de waterstanden is sterk toegenomen: in de winter worden nog de oorspronkelijke peilen gehaald, maar in de zomer zakken deze te diep weg. Voor een belangrijk deel wordt dit veroorzaakt door ontwatering van landbouwgronden in de omgeving, maar ook verbossing en begreppeling van de natuurterreinen zelf dragen bij aan de verdroging. Door aanwezigheid van waterkerende lagen in de ondiepe ondergrond heeft de verdroging lokaal minder invloed gehad. Dit is één van de redenen waarom het ven en de heide een deel van hun natuurkwaliteit hebben weten te behouden. Naast Speerwaterjuffer hebben zich bijvoorbeeld ook Heikikker (*Rana arvalis*) en Vinpootsalamander (*Lissotriton helveticus*) gehandhaafd. Uit de vooronderzoeken is geconcludeerd dat vervolgmaatregelen vooral gezocht moeten worden in verbetering van de waterhuishouding. Dit kan bereikt worden door het verwijderen van bos en het dempen van sloten, zowel binnen als buiten de natuurterreinen. Om dit laatste mogelijk te maken zullen landbouwgronden omgevormd moeten worden. Dit is in de plannen voor verdere ontwikkeling van het Landgoed Rozephoeve opgenomen.

Natuurontwikkeling op het Landgoed

De in 2002 ingezette landgoedontwikkeling van Landgoed Rozephoeve heeft in samenwerking met provincie Noord-Brabant, gemeen-

Foto 3. In de kleine vennetjes doken soorten op zoals Moerashertshooi (*Hypericum elodes*) (foto: Rob van der Burg).

Foto 4. Op de voorheen vergraste heide ontstond een mozaïek van natte heide, droge heide en kleine ondiepe vennetjes (foto: Rob van der Burg).



ten Oisterwijk en Oirschot, Natuurmonumenten en het Waterschap De Dommel geresulteerd in het plan voor gebiedsontwikkeling De Logt en het Projectplan Beekherstel Rozephoeve.

Binnen gebiedsontwikkeling De Logt wordt nieuwe natuur aangelegd rondom de Kleine Oisterwijkse Heide. Dit houdt onder andere in dat in ruil voor het bouwen van een aantal woningen er direct grenzend aan het bestaande terrein ruim 39 hectare landbouwgrond wordt omgevormd naar natuur. Hiervan moet 10 hectare een buffer vormen rondom de heide; deze blijft in eigendom van het Landgoed.

De andere 29 ha zal in eigendom komen van Natuurmonumenten en een verbinding leggen met het beekdal van de Beerze. Recentelijk heeft Landgoed Rozephoeve het aan de Kleine Oisterwijkse Heide grenzende voormalige militaire complex (MOBilisatie-complex) verworven. Dit terrein is nu ingericht als natuurterrein en het totale terrein wordt integraal onderhouden door begrazing met een gescheperde kudde Kempische heideschappen.

Bij het beekherstelproject van de Rosep zal op het terrein van het Landgoed de oude loop van de beek hersteld en het gekanaliseerde deel afgesloten worden. Tevens zullen er enkele nieuwe meanders worden aangelegd en zal er in totaal 9 ha aangrenzende landbouwgrond worden omgevormd naar natuur.

Literatuur

Faasen, T. & K. Albers, 2002. Rozephoeve, Inventarisatie natuurwaarden. Ecologica, Maarheeze.

Faasen, T. & I. Raemakers, 2004. Rozephoeve, Inventarisatie natuurwaarden. Ecologica, Maarheeze.

Faasen, T. & K. Hanhart, 2008. Vooronderzoek OBN Klokketorenven en omgeving. Ecologica, Maarheeze & Hanhart Consult, Lochem.

Hanhart, K., G. Maljaars, T. Faasen & I. Raemakers, in prep. Hydrologisch vooronderzoek Kleine Oisterwijkse Heide. Hanhart Consult, Lochem & Ecologica, Maarheeze.

Ir. R.F. van der Burg
Bosgroep Zuid Nederland
Postbus 106, 5660 AC Geldrop
r.vandenburg@bosgroepen.nl

W. Francke
LBP|SIGHT
Postbus 1475, 3430 BL Nieuwegein
w.francke@lbpsight.nl

